

den uppenbara

Fritänkaren

Nr. 86 April 2000

Åttonde årgångens nummer 5.

Innehåll :

Till minne av en vivör (2) - Ett värdigt avsked	2
Fritänkaren - dess bakgrund och medarbetare	3
<i>Shakespearedebatten - tjugotredje omgången :</i>	
Vem som helst men inte Shakespeare! - <i>av Laila Roth.</i>	4
John Westerbergs svar till John Bede	5
Övriga insändare	5
Kommentar till Bibel 2000, <i>av Kjell Burman</i>	6
Kommentar till Nexus	7
Tragedin Richard Strauss och den klassiska musikens undergång	8
Några filmer (<i>bl.a. Beethoven, Floden, Jeanne la Pucelle, m.fl.</i>)	9
Kulturkalender, april 2000	11
<i>Ny följetong : Ahasverus minnen, del 1 : Konstantin den store</i>	12
<i>Europa:</i>	16
Konvalescensresan, del 6 : <i>Konstantinopel</i>	16
Magsårsflykten, del 11	18
<i>Indien & Tibet :</i>	19
Den omöjliga resan till Leh, del 10	19
Nya vägar i Indien, del 15	21
Vindhästen (<i>tibetansk film</i>)	22

Fritänkaren är en alternativ oberoende kulturtidskrift för mest litteratur, musik och film men ägnar sig även gärna åt religion, politik och resor i avsikten att pejla de stora djupens underströmmar i världen och hålla koll på dem som ett slags spirituellt världsbarometer.

Den beräknas utkomma med 10 nummer årligen på svenska samt några på engelska, (som återger den svenska upplagans viktigaste artiklar i översättning.)

Den är inte avhängig någon religiös eller politisk förening eller organisation.

Den har inga andra inkomster än sina prenumeranter.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 200 kr (även i Danmark och Norge; i Finland: 150 mk)

Tvåårsprenumeration : 300 kr

Redaktionsslut för detta nummer : 7.3.2000

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Till minne av en vivör (2) - Ett värdigt avsked.

24.2 Anders Johanssons begravning. Det skedde i Hagakyrkan fastän Anders demonstrativt utträtt ur Svenska Kyrkan. Tydligen hade prästen Eva Årman lovat honom att ändå ta emot honom "på andra sidan". Det var ungefär 40 gäster, och det dröjde innan förrättningen kom i gång. Den inleddes med Erik Satie, vilket inte stod i programmet. Sedan sköttes musiken exemplariskt av Robert James, Tangos man, altviolinist, som spelade väl trots sina problem med sin armskada. Det var ett Largo av Veracini, en gammal dekadent 40-talsschlager med Lucienne Boyer, "Lieder ohne Worte" av Mendelssohn, Sibelius Valse Triste och Saint-Saëns gamla Svan. Valse Triste spelades om och om igen medan gästerna gick fram till kistan. Den blir ju bitvis ganska vild och våldsam, och begravningsbyråchefen försökte förgäves och krampaktigt få ljudteknikern att sänka volymen, men valsen bara virvlade på allt vildare och våldsammare och fick hela kyrkan att svänga kraftigt flera gånger om. Anders hade jublat. Till allra sist spelades ytterligare ett stycke som inte stod på programmet: en liten mazurka av Chopin, som ju var Anders favorittonsättare.

Enligt begravningsannonsen skulle akten avslutas i kyrkan. Jag såg detta som en märklig besvikelse. Anders hade ju många vänner. Hade det inte varit skäl att samla dem efteråt? Lyckligtvis fick jag rätt. Genom datorn meddelades det mig att det skulle bli en samling efteråt mot kvällen 17.30-18 uppe på ett antikvariat på Kungshöjd. Jag tolkade det så att det bara skulle ges denna halvtimme. I stället blev det ett lysande samkväm hela kvällen. Sonia och Sjouzz var där från Berlin, de hade råkat komma till Göteborg någon dag före Anders bortgång och hade annars missat tillfället, och man fick träffa representanter från hela Anders långa och rika liv. Förplägningen var alldeles idealisk genom Stisses förnämliga försorg: det bjöds på pajer och kallskuret samt vin i nästan obegränsade mängder plus kaffe med suverän kaka tillsammans med Grönstedts oslagbara konjak. Först efter midnatt efter sex timmars samvaro i antikvariatet med lysande sällskap och underhållning, diktuppläsning av Olle Svartholm och enbart angenäma nya bekantskaper kom man sig för att bryta upp. Den viktigaste frågan som diskuterades under den långa kvällen var väl ett initiativtagande till en kontinuitet efter Anders lysande exempel som avgörande kulturpersonlighet och central medmänniska. Förhoppningsvis blir det träffar en gång i månaden med diktuppläsning, musikavlyssning och annat sådant. Låt oss verkligen satsa på detta, när vi nu har tillgång till en sådan idealisk antikvariatslokal med den perfekta Anders-atmosfären!

Efteråt fick man veta att de sista hade gett upp ungefär halv 3 på natten, då den allra siste slutligen hade slocknat i antikvariats skönaste fåtölj.

Komplement till förra numrets bristfälliga nekrolog:

Det var en mycket märklig människa och stor personlighet. Han hade kunnat göra en betydande karriär som högt uppbyuren skriftställare men valde i stället ett principiellt liv som bara medmänniska. Hur mycket han betydde för ett överväldigande antal vänner, av vilka alla kunde kalla sig nära, framkom vid begravningen. Han var konsekvent antikommunist och antisekterist, utträdde demonstrativt ur Svenska Kyrkan och gick aldrig *på* någonting. Han omfattade däremot panteismen i enlighet med Leonardo da Vinci och Spinoza. Vi var alltid mer än goda vänner, och det enda som någonsin kom emellan oss var hans något för högt utvecklade alkoholvanor, som var väl magstarka för mig.

Fritänkaren - dess bakgrund och medarbetare.

(ur ett brev till en ny prenumerant som svar på rimlig förfrågan)

Beträffande skribenterna i Fritänkaren är regeln enkel och konsekvent: Alla osignerade artiklar är av redaktören, medan samtliga artiklar ur vilkas innehåll eller signaturer det framgår att andra personer har skrivit dem då är skrivna av dessa. Jag har ofta haft anledning att överväga möjligheterna av spaltindelning, bildinfogning med mera sådant, men allt sådant har alltid fallit på bristande tid och resurser. Kort sagt, jag vet inte hur man gör, och jag kan inte ge mera tid åt Fritänkaren än vad jag gjort hittills - utan någon annan lyx än blotta texter rakt upp och ner. Naturligtvis förblir dörren öppen för alla möjligheter. Men tar man med bilder och annat luxuöst material krävs det genast mera tid och kostnader. Som det är nu är Fritänkaren inte ens självförsörjande.

Huvudansvaret för tidskriftens tillkomst bärs egentligen av den katolske nordirländaren John Bede i Londonderry, som jag lärde känna i Göteborg 1975 när vi båda satt på Universitetsbiblioteket och studerade samma ämne, nordisk fornhistoria, och kom i slagsmål om gamla luntor, speciellt ärkebiskop Johannes Magnus. Hans ämne är egentligen juridik, men han har huvudsakligen varit aktiv i de ytterst outrannsakliga politiska turerna i Nordirland som en av bakgrundsfigurerna med många trådar i händerna. Hans sits är ytterst prekär då han är katolik men håller med protestanterna. Därför har han anledning att vara försiktig. John Bede är inte hans riktiga namn. Då vi hade samma fornhistoriska intresse slog vi våra huvuden delvis ihop redan 1975 och åstadkom ett gemensamt arbete, 'Gotisk historia', en massiv fornteori i fem volymer, som jag började utge i den svenska katolska tidskriften "Adoremus in Aeternum" med Mikael Rosén som redaktör, en annan figur jag känt sedan 1975. 1992 framgick det att han blivit racistisk och nazistisk, och John Bede blev förbannad och krävde att jag fann en ny tidskrift åt honom och vårt verk - då hade redan hela den långa prologen publicerats i nämnda skandalblaska. Jag hade inget annat val än att själv starta en ny tidskrift, som blev Fritänkaren. Därmed var alla nöjda utom den beklagansvärde Mikael Rosén. Den eviga duellen mellan oss har pågått sedan dess. Det senaste skottet är följande uttalande av John Bede: "Det finns ingenting mera föraktligt än att efter det andra världskriget ägna sig åt antijudaism, och endast mänskliga kackerlackor gör det. Genom att de saknar all substans och moralisk kraft är de ofarliga men liksom kackerlackor likväl äckliga och irriterande." Han avser då i första hand skinnskallar.

Johannes B. Westerberg är finlandssvensk och lärde jag känna 1979. Han var redan då teologie studerande främst inom den rysk-ortodoxa kyrkan. Hans egen självbiografi har gått som följetong i Fritänkaren och finns väl tillgänglig på nätet bland gamla nummer (52-59): "Den heliga tystnadsplikten". Han är min lärdeste och högst värderade medarbetare. 1988 inledde vi ett regelrätt litterärt samarbete som aldrig har upphört. Han lämnade Sverige i början av 1992 och har förblivit i Himalaya sedan hösten samma år.

"Doktor Sandy" träffade jag första gången i Budapest 1990. Hans karriär är kanske den intressantaste: Han var Aidsläkare och pionjär som sådan hos Luc Montaigner i Paris när duellen uppstod mellan denne och Robert Gallo i Amerika om äran av att ha isolerat viruset 1983. Doktor Sandy med en lovande karriär framför sig fick en sådan avsmak inför denna fåfänga prestigekraftmätning att han hoppade av hela karriären. Han hjälpte mig med mitt magsår i början på 90-talet, och vår kontakt har alltid varit minst sagt hjärtlig. Han är lyckligare utan sin karriär än han var med.

Även Laila Roth är finlandssvensk men har arbetat många år i Sverige som lärare. Numera bor hon mest i Cornwall.

Kjell Burman är före detta präst i Masthuggskyrkan här i Göteborg, där han på sin tid åstadkom rabalder genom att vilja öppna sin kyrka för uteliggare och narkomaner. Det var väl magstarkt för Svenska Kyrkan, som försökte bli av med sin alltför medmänskliga präst. Han har alltid haft katolska sympatier.

Hans-Joachim Heyneman är judisk religionshistoriker med Martin Buber som specialitet och god vän till mig från den tid då jag tjänstgjorde i Göteborgs Synagoga som organist 1981-86.

Carl O. Nordling från Borgå är den som 1996 gav anledning till Fritänkarens Shakespearedebatt genom sina spektakulära teorier om William Stanley som upphovsmannen till Shakespeare-dramerna. Han är vetenskapsman och fysiker men har stora litterära intressen.

Andra medarbetare har förekommit, en har dött, men dessa sju är de viktigaste just nu.

Shakespearedebatten - tjugotredje omgången.

John Bede förbisåg tydligen senast att en dam deltar i debatten:

Vem som helst, men inte Shakespeare! - av Laila Roth.

Mr John Bede, jag är förvånad. Hela ert senaste försvar för Shakespeare (som författare till dramerna) bygger på en hans förolämpning mot det vecka könet. Jag måste då tyvärr meddela er, att ni därmed sätter yxan till ert eget vårdträd.

Ingenstans i hela Shakespeares produktion gör sig skalden skyldig till vulgaritet, inte ens när han umgås med bordellpersonal i "Perikles". Att testamentera sin näst bästa säng till sin änka är en klar vulgaritet och himmelsskriande förolämpning, som direkt gör författaren till testamentet omöjlig som kandidat till att ha författat dramerna. Vem som helst, men inte Shakespeare!

Samtidigt är en sådan vulgaritet förvånande hos John Bede, som jag hade högre tankar om. Det förekommer ingen vulgaritet någonsin i engelsk litteratur, inte ens hos Dickens, fram till 1890-talet, och de första exemplen är Thomas Hardys vulgarisering av Shelley i "Jude the Obscure" och Oscar Wildes vägran att eufemisera sin homosexualitet. Det nationella raseriet emot honom var inte för hans homosexualitet utan mot det vulgära i att han inte kunde dölja den. Sedan slog vulgariteten igenom med D.H. Lawrence, och en som bara levde på vulgaritet var Anthony Burgess, vars sista och vulgäraste ord är hans teori om bögmordet på Marlowe.

Nej, mina vänner, vulgaritet tolereras inte och håller inte inför tidlösheten! Den är född avskryvård och kommer alltid att förpassas till soporna av tiden och naturen, ty den är alltid dödligt dålig.

Och just det är väl problemet med hela vår tid idag. Vulgariteten har släppts fram överallt och tillåts dominera överallt. Inom massmedia är allting till 95% vulgärt. TV till exempel har 80 år av klassisk filmhistoria att ösa ur men väljer då bara att visa vulgära 90-talsfilmer dominerade av sex och våld eller såpor medan den stora TV-publiken aldrig får chansen att uppleva filmhistoriens pärlor och ungdomen får växa upp utan dem. Till och med skolorna har korrumperats ihjäl av socialvulgariteten, så att i princip all vettig utbildning omöjliggjorts. Detta gäller först och främst Amerika och Sverige, världens två hopplösaste fall. Därför skjuter elever ihjäl varandra och sina lärare i amerikanska skolor, och därför är svenska

elever analfabeter som inte heller kan räkna när de går ut gymnasiet. Allmänbildning finns inte längre, eftersom eleverna inte längre får lära sig någonting i skolan, då allmänbildande ämnen såsom historia, religion, litteratur, filosofi och konst- och musikhistoria i praktiken skrotats och bannlysts från all undervisning såsom antisociala eller samhällsfrånvändande ämnen, när det i själva verket är tvärtom. Därför utestängs de nya generationerna från hela världslitteraturhistorien och hela sanningen om oss människor medan i stället vulgära gissningar om Shakespeare, Marlowe och Shelley som John Bedes, Anthony Burgess' och Thomas Hardys får råda.

Men sanningen består och skall alltid överleva alla försök till korrupcion, och det kommer lyckligtvis alltid att finnas folk som vägrar kompromissa med sanningen och som för den vidare, även om det bara är individer.

- *Laila Roth.*

John Westerbergs svar till John Bede.

Med respekt, John Bede, men du avlägsnar dig från ämnet och försöker dra bort uppmärksamheten från obehagliga fakta genom billiga advokattricks. Så kan man göra i domstolar på Irland men inte i seriösa Shakespearedebatter.

Jag får uppmärksamgöra dig på att du ingalunda har lyckats bortförklara att Marlowes och Shakespeares verk stilmässigt är vetenskapligt bevisade såsom identiska med varandra genom doktor Mendenhalls metod. Eftersom Marlowe var först och dessutom bättre dokumenterad än Shakespeare som kom senare måste det ha varit Marlowe som skrev under Shakespeares namn medan det inte kan ha varit Shakespeare som skrev under Marlowes. Detta kallas logisk bevisföring. Endast om det kunde bevisas att det faktiskt är möjligt för en författare att till 100% exakt tillgodogöra sig en annan författares litterära stil skulle detta argument falla. Men tyvärr har varenda författare i hela litteraturhistorien utvecklat sin alldeles egna stil som i allt väsentligt skiljt sig från alla andras. Marlowe och Shakespeare är det enda exemplet i hela litteraturhistorien på att två olika författare uppvisar exakt samma litterära stil.

Jag nöjer mig med detta svar till John Bedes försök till att avlägsna uppmärksamheten från ämnets kärnfråga. Tyvärr saknar jag tillgång till relevant litteratur i min del av världen. Men jag har förstått av en tidningsartikel att Calvin Hoffman innan han dog inlämnade till universitetet i Cambridge vad han själv kallade det ovedersägliga beviset för att Marlowe var skyldig till Shakespeares verk. Innan vi har fått ta del av detta bevis tvivlar jag på att denna debatt kan få någon konklusion.

med vänlig hälsning, *John B. Westerberg.*

Övriga insändare.

"Det blev nästan lite 'temanummer' kring detta med åsiktsfrihet m.m. i vårt samhälle. Några positiva effekter börjar synas i samhället då fler uppmärksammat medias snedsteg den senaste månaden. Däremot upprepar sig ju vansinnigheterna åter nu när Österrike fått en högerfascist i maktposition. Helt plötsligt får hela Europas folk för sig att *de* har rätt att omyndigförklara de 25% av Österrikes befolkning som faktiskt tycker han har i regeringen att göra. Det har framförts teorier om att det kan vara socialdemokratisk partipolitik, men jag tror nog att det

är ytterligare ett bevis för hur lättmanipulerad massan (och våra politiker) är idag. Media styr och ställer som de vill, och detta nyttjas inte minst av högerfascisterna, som får massor med gratis publicitet. Att ingen lär sig!

Som exempel har vi ju alla dessa jönsar som i brist på uppmärksamhet postar provokativa inlägg i news-grupperna på internet (s k "troll") i syfte att få uppmärksamhet. Vareviga gång nappar folk som tycker att "låt bli att svara på den här idioten - han bara vill ha uppmärksamhet" varpå de själva trillat dit. Det är svårt att leva som man lär men ytterst få verkar ens försöka."

Insändaren är *Håkan Hjelmström*, som vi träffade i Sikkim nu senast. Han är i mångt och mycket en yngre upplaga av Johannes B. Westerberg - även Håkan planerar att lämna Sverige och förlägga sig omkring Himalaya för så lång tid som möjligt, åtminstone fem år till att börja med, bl.a. på grund av frustrationer med det svenska samhället och mentaliteten.

Så här skriver *Johan Drejare*, ordförande för *Göteborgs Skrivarsällskap*:

"För att gå med i en skrifvarförening måste man tro sig själv om att kunna skriva. Om det till äventyrs finns någon som tagit sig till vuxenlivet utan att någon gång fått höra: Tror du att du är nåt? så tror jag inte den människan är medlem i GSS, men vi måste vara öppna för just det. För det är däri som känsligheten ligger, den känslighet som åtminstone för mig är en nödvändig grogrund för kreativt arbete. Man måste tillåta varje människa friheten att tro på sig själv, i synnerhet när man ägnar sig åt saker som inte värdesätts av samhällsnyttan. Att skapa är att leka, och att visa vad man skapar innebär att utsätta sig för sårbarhet.

Föreningens uppgift bör enligt min mening vara att locka fram just denna sårbarhet: Att få folk att våga utsätta sig för risken som det innebär att dela med sig av sitt inre liv. Detta är viktigt för oss att tänka på, särskilt de av oss som har lätt att drunkna i vår egen förträfflighet."

Så här kommenterar Kjell Burman vår Bibel 2000:

"Av betydelse för oss att känna till är att källflödet till Bibelns böcker har tillförts oss från två håll, på en östlig väg via Antiokia och en västlig via Alexandria.

När Konstantinopel år 1453 föll för turkarna flydde de kristna i staden över till Europa och förde då med sig de östkyrkliga skriftrationerna från Antiokia, vilka snart nog kom lägligt i händerna på reformatörerna. Och ända fram till sekelskiftet 1900 låg de till grund för våra bibelöversättningar, främst bland dem Karl XII:s Bibel av år 1703, och dessa anses ha stor tillförlitlighet. Den östliga kyrkans officiella text blev så den förhärskande i västerlandet ända till långt in på 1800-talet, då den undanträngdes av den "alexandrinska", även kallad "egyptiska". Den östkyrkliga texttraditionen har i västerlandet gått under namnet "*Textus receptus*", som betyder 'den allmänt vedertagna'.

Denna i väst som i öst vedertagna bysantinska textform bygger på en samstämmighet av 4730 manuskript; den alexandrinska eller egyptiska däremot på endast 31 manuskript.

På "*Textus receptus*" bygger således Luthers tyska Bibel (1522-36), King James' och Karl XII:s likaså. Men vid samtliga svenska översättningar (revideringar) under 1900-talet (inkl. Svenska Folkbibelns NT 96) har man använt sig av de alexandrinska manuskripten, vilkas värde är omtvistat numera. Så är alltså fallet

med den "helbibel" (dvs. med Apokryferna som ej hann bli färdigöversatta till reformationsjubiléet 1917) vilken utkom till Advent 1999 och kallas "Bibel 2000".

Dagens bibelöversättare och en del textkritiker hävdar ihärdigt att vi idag med hjälp av den nya textforskningen och nya textfynd har bättre hjälpmedel att återställa den ursprungliga textformen än Luther och reformatorerna hade. Men nya textfynd kan i stället bevisa motsatsen, dvs. att "*Textus receptus*" är den rätta läsarten.

Det är få som känner till att nu också en revidering av hela Karl XII:s Bibel (inkl. Apokryferna) snart kommer att ges ut, den som var en revidering av Gustav Wasas Bibel 1541 och Gustav II Adolfs Bibel 1618 och som bygger på den gamla allmänt erkända grundtexten, (Svenska reformationsbibelsällskapet, Box 110 98, 507 11 Borås, tel. 08-54086114 eller 0922-124 64, Hemsida på Internet:

<www.reformationsbibelsallskapet.o.se>)."

Vi tackar Kjell för denna sedan länge emotsedda kommentar till 'Bibel 2000', som inte bara Kjell Burman och Johannes B. Westerberg bedömer kritiskt utan ständigt allt fler teologer.

Det finns även en ny version av 1917 års bibelöversättning som endast varsamt har omarbetats för modernt bruk. Denna kunde kanske motsvara JBW:s önskemål om 1917 års Bibel i moderniserad men oförvanskad form.

Kommentar till senaste numret av "Nexus".

Av synnerligt intresse är artikeln "*Vae Victis*", 'Ve de besegrade', om de lidanden som tyskarna särskilt i de av Polen övertagna områdena i öst gick igenom efter andra världskriget, när omkring 2 miljoner tyskar fick sätta livet till *efter* det andra världskriget, mest kvinnor, barn och äldre. Hänsynslöst dokumenterar redaktör Adelskogh detta ytterst upprörande skede, som alltsedan andra världskriget tigits ihjäl främst av segrarmakterna med den romerska segerformelns nävrätt: *Ve de besegrade!* Sådana faktareportage är ovärderliga, och vi ser fram emot hans kommande belysning av den kinesiska ockupationen av Tibet, ett ytterst vidlyftigt ämne som borde vara *Gefundenes Fressen* för den beundransvärde och modige redaktör Lars Adelskogh.

Samtidigt publicerar redaktör Mikael Rosén i den extremkatolska skandaltidskriften "*Adoremus in Aeternum*" en artikel översatt från ryska av Adelskogh, där en rysk präst år 1913 framhåller omänskliga tendenser i *Talmud*. Det är alltså en extrem-rysk-nationalistisk tendentiös nidskrift mot judarna det handlar om. När man läser en sådan artikel måste man fråga sig varför redaktör Mikael Rosén publicerar den och varför redaktör Lars Adelskogh har översatt den. Vi tar för givet att redaktör Rosén har publicerat den utan redaktör Adelskoghs tillåtelse.

Vidare måste vi ifrågasätta Roger Viklunds fortsatta försök att bortförklara Jesus med att tvärsäkert hävda att han aldrig har funnits. Det är som att påstå att oceanerna inte har något vatten genom att envist hålla på med att försöka ösa bort det med en hink. Det kan bara bli fullständigt verkningslöst. Att det saknas bevis för att Jesus funnits, och att det finns så många paralleller till Jesus hos tidigare historiska gestalter, är inget bevis för att Jesus aldrig funnits. Men av någon anledning har det alltid roat somliga att försöka göra sig mera trodda än Jesus, Homeros och Shakespeare med att hävda att dessa aldrig har funnits, fastän det inte går att förneka att de verk som kommit till i dessas namn har haft lika stor kraft att bestå och överleva som de som påstått att dessa gestalter aldrig existerat har haft förmågan att bli fullständigt bortglömda.

Vi har flera gånger tillskrivit Lars Adelskog i försök att få en dialog med honom, men han hör tydligen till dessa flertalet oartiga svenskar som aldrig svarar på brev. Därmed visar han även att han inte vill ha dialog utan bara monolog, och då är man ett hopplöst fall. Dessa esoteriker håller sig tydligen för goda för oss vanliga dödliga människor. Även Mikael Rosén hör till dessa hopplöst enkelriktade monologister. Inget ont i det, men man kan inte alltid ha rätt.

Tragedin Richard Strauss och den klassiska musikens undergång.

Richard Strauss hade det maximalt väl förspänt från början. Han var den naturliga arvtagaren till både Wagner och Brahms, hans verk etablerades genast på den universella musikrepertoaren, han hade oerhörda framgångar med de dynamiska operorna "*Salome*" och "*Elektra*" och krönte dessa framgångar med den omåttligt populära och älskliga "*Rosenkavaljeren*", och första världskriget med alla dess omvälvningar berörde honom högst obetydligt. När han fyllde 60 år 1924 hyllades han av hela musikvärlden som dess ledande koryfé inom alla områden. Han förde vidare en tradition som legat obruten genom Brahms och Wagner, Mendelssohn och Schumann, Beethoven och Mozart och Haydn ända från Händels och Bachs dagar, och i motsats till Sibelius verkade han inte heller mattas av utan fortsatte med vidlyftiga operaprojekt i samarbete med den tidens främste diktare på tyska språket, Hugo von Hofmannsthal, som skrev libretton till alla hans bästa operor. Men plötsligt dog Hugo von Hofmannsthal 1929 mitt i nya projekt, och Richard Strauss måste se sig om efter en ny librettist. Den naturlige arvtagaren till Hugo von Hofmannsthal var då Stefan Zweig, och samarbetet mellan Strauss och Zweig började på samma utmärkt goda boliner som det alltid rullat på med Hofmannsthal. Det enda problemet var nazismen, ty Stefan Zweig var jude, och Richard Strauss hade en svärdotter som var judinna.

Därmed börjar den intressanta och tragiska delen av Richard Strauss liv. Under sina sista 20 år fick han se hela sin värld krossas i småbitar. När nazisterna tog makten 1933 hade Strauss och Zweig precis fullbordat sitt första stora samarbete, operan "*Die schweigsame Frau*", och den skulle ha premiär 1934. Nazisterna hade ingenting emot Richard Strauss. Tvärtom. De hade användning för honom. Goebbels värderade honom högt som propagandanummer för nazisternas sak. Utan att tillfråga honom gjorde Goebbels honom till chef för *Reichsmusikkammer*, alltså en sorts nazistiskt musikministerium. Det enda Richard Strauss begärde av livet var att få arbeta med sin musik, och så länge han fick göra det var han likgiltig för allting annat, i synnerhet för allt vad politik hette. Han struntade i nazisterna. De var honom fullständigt likgiltiga. När Toscanini avböjde att leda operafestspelen i Bayreuth 1934 på grund av nazisternas diskriminering av judar hade Richard Strauss ingenting emot att ta över taktpinnen. Men han vägrade att ge avkall på sitt samarbete med Stefan Zweig. Arbetet på "*Die schweigsame Frau*" fortskred under hård yttre press, men Strauss lyckades utverka partiets accepterande av projektet, och Hitler och Goebbels lovade till och med att närvara vid premiären.

Olyckligtvis beslagtogs Gestapo ett brev av Richard Strauss till Zweig där han illa dolde sin motvilja mot nazisternas förehavanden, och detta brev kom för Goebbels ögon. Därmed strandade projektet. Hitlers och Goebbels stolar stod tomma vid premiären, och efter fyra föreställningar lades operan ner efter påtryckningar från partiet. Richard Strauss fick fortsätta arbeta, men Stefan Zweig kunde aldrig mer på något sätt delta i något samarbete med honom eller ens någonsin mer återkomma till Tyskland eller Österrike.

Stefan Zweig rekommenderade en annan librettist, men Richard Strauss blev aldrig nöjd med denne, och det blev aldrig mer några framgångsrika eller ens färdiga operor. I stället kom kriget. Richard Strauss fick erfara hur Münchens anrika opera, där Wagners "*Tristan*" haft premiär, enligt många världens vackraste operahus, hur Wieneroperan och hur även operan i Dresden bombades till grus och sågspån. Då förstod Richard Strauss att det var slut med den tyska musiken.

Efter kriget vägrade han återvända till Tyskland eller Österrike, ty där skulle hans samröre med nazisterna nagelfaras. Han var över 80 år men hade inte undgått pinsamma förhör och tribunalsförhandlingar om han stannat kvar. Först 1947 frikändes han fullständigt från allt som han misstänkts för. Wilhelm Furtwängler var i samma sits som han. Även denne världens främste dirigent vid sidan av Toscanini hade valt att stanna kvar i Tyskland under nazisterna för musikens skull och därför komprometterats och fått fan för det efter kriget utan att vara det minsta skyldig till någonting annat än till att ha skött sitt arbete med musiken. En gång kom han till Göteborg efter kriget för att ge konsert och bemöttes då med fientliga demonstrationer mot honom som förment nazikollaboratör. Han sade då i foajén till en kollega: "Om de tar emot mig så, varför ber de mig då komma?"

Första världskriget likviderade en hel generation inte bara i England, Frankrike och Amerika utan fast mer i Tyskland. Andra världskriget likviderade resten och all möjlig återväxt. Richard Strauss dog utan arvtagare inom musiken. Han var den siste klassikern. När världen låg i ruiner efter det krig som kröntes med atombombens enda historiska användning och det mot civilbefolkningar var den enda musik som fortfarande levde schlagermusiken och i bästa fall intressanta musikaler. Den tradition som inletts så underbart med högbarocken under Bach och Händel och som levt obruten vidare ända fram till och med Richard Strauss var efter Dresden och Hiroshima levande begravd under de rykande ruinöknarna av det politiska godtyckets vanvettiga hänsynslöshet.

Några filmer.

"*Den odödligt älskade*" är något så ovanligt som en film om Beethoven med Gary Oldman i huvudrollen och Ingrid Bergmans bedårande dotter Isabella Rosellini som hans protagonist, en hur underbart välgjord film som helst med hur mycket smärta och tragik som helst, även om där är en del detaljer som inte stämmer alls. Exempelvis uppförde aldrig Beethoven själv sin femte pianokonsert, vilket filmen låter honom göra med katastrofala resultat för att illustrera hans dövhet. Sådana effektsökerier och teatraliska försök att dra dramaturgiska växlar på hans handikapp var filmen full av. Rollen erbjöds först åt Anthony Hopkins, och det är okänt varför han tackade nej till rollen fastän han tyckte mycket om manuset. Kanske han just reagerade mot lytesöverdrifterna och hur de utnyttjades. I sin helhet var dock filmen en mycket intressant teori om Beethoven, ursprunget till hans dövhet och den okända "odödligt älskade", ett annat mysterium som aldrig lösts. På ett mycket tilltalande sätt förklarades alla de värsta oegentligheterna i Beethovens privatliv och uppförande, och Gary Oldman, Amerikas kanske främste karaktärsskådespelare, genomför rollen med den äran väl sekunderad av den underbara "nya" Ingrid Bergman - Isabella Rosellini.

Dövheten förklarar filmen med att Beethovens alkoholiserade buse till pappa slår sonen så hårt på örat som barn att något går sönder där inne. En av filmens underbaraste scener är när gossen rymmer iväg från sin grymme far till skogs och lägger sig i en skogssjö i fullmånans sken, så att hela stjärnhimlen speglar sig i vattnet, så att pojken synes flyta omkring mitt i den strålande stjärnhimlen medan den nionde symfonins höjdpunkter dånar genom hela universum.

"Den odödliga älskade" visar sig vara ingen mindre än hans egen svägerska, brodern Kaspars fru och modern till den olycklige brorsonen Karl, som i själva verket är Beethovens egen son, då han har haft ett förhållande med Johanne innan Kaspar träffar henne - tydligt en spekulatio och konstruktion, som troligen inte stämmer med verkligheten. Låt den "odödliga älskade" få förbli ett okänt mysterium - vi behöver få odla sådana om historiens största och mest älskade skapande konstnärer.

Jacques Rivettes film "*Jeanne la Pucelle*" från 1993 är mycket lyckad och väl genomförd men något för lång (sex timmar) och långsam, medan däremot Sandrine Bonnaire är underbar i huvudrollen: äntligen har de hittat en riktig Jeanne d'Arc som både passar för rollen (kanske rentav bättre än alla tidigare någonsin) och utför den konsekvent med den äran. Tyvärr är dock Luc Bessons moderna version bättre dramaturgiskt. Det märks att han bygger mycket på Jacques Rivettes version och vinnlagt sig om att förbättra alla dennes svaga detaljer. De båda versionerna är varandras motsatser: hos Luc Besson är Jeanne d'Arc en katastrof men alla andra lyckade, medan hos Jacques Rivette Jeanne d'Arc (Sandrine Bonnaire) är den stora lyckträffen medan alla de andra bleknar bort. Och det var troligen så det var i verkligheten.

"*Floden*" (1984) är en tidig och väl tämligen okänd Mel Gibson-film, där han spelar en tjurig och envis bonde som försvarar sitt land mot en dammkoncern, som vill ge en framtid åt dalen med att omvandla den till sjöbotten i en damm. Han har naturligtvis hustru och barn och även andra bönder omkring sig som står på hans sida, men det finns även överlöpare som låter sig köpas. Hela filmen rör sig på torvans nivå, från första bilden handlar det om den ursinniga kampen för att överleva mot naturens totala och fientliga godtycke med översvämningar och ständigt hotande missväxt, dålig ekonomi och hotande bankrott och de besuttnas övervåld. Mel Gibson är ohjälpligt in-tecknad och står över öronen i skulder men vägrar likväl sälja sin gård. I väntan på majsskörden tar han extrajobb som gruvarbetare, och det visar sig då att han och hans kompisar anstälts som strejkbrytare utan att de fått veta det. De har inget val - de måste överleva, och deras omänskliga arbete i gruvan är mellan två fronter, gruvarbetets livsfaror och strejkvakterna utanför, som gärna skulle slå ihjäl dem utan urskilning. Filmens mest tillspetsade scen förekommer här, när en hjortkalv förirrar sig in på gruvarbetsplatsen. Arbetarna är utsvultna och ser genast en gudasänd möjlighet till ett extra välbehövligt mål mat. Men när hjorten är inringad och omöjligt kan fly skiftar plötsligt alla människors stämning - de inser att kalven är i samma hopplösa situation som de själva, och utan att ens diskutera saken ger de alla gemensamt kalven fri.

I slutscenen hotar en ny översvämningsskatastrof, och alla bönderna samlas för att bygga fördämningar, medan dammkoncernens folk anställer folk för att köra sönder fördämningarna med bulldozers. Motsättningarna är totala, den maximala urladdningen genom totalt krig är på väg, när en fördämning hotar ge med sig. Under hotet från bulldozarna kan bönderna inte reparera dammen. Ännu en gång och en gång för mycket är oddsen värre än omöjliga.

Vi avslöjar inte hur det går. Men hela filmen har ett så underbart bondskt fast grepp om torvan hela vägen igenom med naturen halvvägs upp för benen och under kläderna hela tiden, att man kan inte låta bli att älska och frossa från början till slut. Och Mel Gibson har knappast någonsin gjort en värdigare film.

"*Beverly Hillbillies*" handlar om en familj från landet, typ Knallhatten, som hittar olja på sin tomt, så att de blir miljardärer på en gång vare sig de vill det eller inte och flyttar in i Beverly Hills och där naturligtvis blir belägrade av alla Los

Angeles lyckasökare och bedragare, som tror att man kan lura pengar av dem hur lätt som helst. Just genom att de är hur töntiga och klantiga och taffliga som helst i Beverly Hills råkar det sig så att alla bedragarnas och skurkarnas tricks får högst oavsedda verkningar genom bumerangeffekter, ty bönderna är inte dummare än att just deras naiva ärlighet och rättframhet, som tolkas till dumhet, får skurkarnas vapen att fyra av åt fel håll till gränslöst jubel hos publiken - amerikansk bondkomik när den är som bäst.

I "*Point Break*" (Katheryne Bigelow 1991) har Keanu Reeves huvudrollen som FBI-agent som skall utspionera ett gäng kvalificerade rånare som utför sina bankrån utklädda till Nixon, Carter, Reagan, Johnson och Kennedy. Detta kvalificerade rånargäng är även surfare, och det mesta av filmen handlar om surfning, dess charm, dess vågspel och dess utmaningar med ytterst spännande och hisnande scener på både djupt vatten och hög höjd (med fallskärm - de hoppar också). En omåttligt spännande kriminal- och sportfilm med många höjdpunkter och ej heller utan djupare spörsmål då tragik förekommer.

"*Money Train*" (Joseph Reuben 1995) där två poliser blir tågrånare är lika spännande. Samma regissör gjorde "*Sleeping with the Enemy*", en mycket fascinerande intrig, där den vackra Julia Roberts flyr från sin sadistiske man med att genomföra sin egen död, så att det ser ut som en olycka, och alla går på det, - utom den äkte sadistiske mannen, som inte ger sig.

Naturligtvis är ju även alla "*Die Hard*"-filmerna med Bruce Willis hur spännande som helst men tämligen ytliga i allt sitt generösa och överväldigande blodslask. Mera seriös var då "*Terminal*" byggd på en roman av Robin Cook, läkaren, om ett cancersjukhus och dess utomordentliga bedrägeriverksamhet med en cancerkur som genomförs med att först inplantera cancer i patienterna. Hela bluffen går över styr när det för första gången händer att en patient med den inplanterade canceren dör - det var ju inte meningen. Man lär sig av filmen, att inte en enda kur mot cancer än så länge har upptäckts, medan man däremot har upptäckt många sätt att ge patienter cancer.

Roligare hade man det då i Kevin Spaceys och Judy Davis sällskap i "*The Ref*". De spelar ett äkta par som försökt skilja sig i alla år men aldrig lyckats på grund av sina outtömliga gräl, och så tas de som gisslan av en rånare. Den rånaren förstår för sent vilka han har råkat ut för när hela släkten kommer och hälsar på dem till julen, ty allt detta händer naturligtvis på julafton, och naturligtvis är hela släkten (med Glynis Johns som farmor) lika bråkig och stökig och grälsjuk och omöjlig som det äkta skilsmässoparet - den stackars rånaren kommer slutligen undan men med mycket svedda fjädrar, och han tänker sig nog för två gånger innan han tar ett äkta grälsjukt par som gisslan igen.

Den utmärkta australiensiska filmatiseringen av Frank Howson från 1996 om Errol Flynn får avsluta denna krönika. Den bygger på hans spektakulära och öppen hjärtliga självbiografi "*My Wicked Wicked Ways*" där han med humor avslöjar sig själv som filmindustrins värsta bedragare någonsin - men en älskvärd och sympatisk sådan.

Kulturkalender, april 2000.

3 : Helmut Kohl 70 år.

5 : *Spencer Tracy* 100 år.

- Arthur Hailey 80 år.

7 : Ravi Shankar 80 år.

8 : 50-årsminnet av Vaslav Nijinskij.

9 : Niklas Westerberg 20 år.

- 60 år sedan Danmark och Norge invaderades av Tyskland.

- 14 : Julie Christie 60 år.
15 : Sir James Clark Ross 200 år, efter vilken Ross-havet har uppkallats.
- Jeffrey Archer 60 år.
- 20 år sedan Jean-Paul Sartre dog.
- 10 år sedan Greta Garbo dog.
16 : 25 år sedan Kambodja och Pnom Penh föll för de röda khmererna.
18 : 45 år sedan Albert Einstein dog.
- 20 år sedan Robert Mugabe blev premiärminister (på livstid?) för Zimbabwe.
21 : Brasilia fyller 40 år som Brasiliens huvudstad.
22 : Brasilien fyller 500 år.
25 : 20 år sedan USA gjorde fiasko i Teheran med att befria gisslan.
26 : Mikhail Mikhailovitj Fokin 120 år, den störste balettkoreografen av alla.
30 : 100 år sedan Hawaii gav upp sin självständighet och blev amerikanskt.
- 25 år sedan Saigon övergavs och blev Ho-Chi-Minh-City.

Vi glömde några viktiga februari-data tidigare:

- 16 februari : Håkan Forshult 50 år.
19 februari : Klara Thiringer 60 år.
29 februari : *Gioacchino Rossini fick sin 50-e födelsedag, (född 29.2.1792).*

Ny följetong.

Ett märkvärdigt manuskript har funnit sina vägar till Fritänkarens redaktion. Vi vet ännu inte om vi kan publicera det i sin helhet - det skulle i så fall bli vår längsta följetong någonsin utan konkurrens - men vi kommer åtminstone att presentera det i valda delar:

Ahasverus minnen, del 1: Konstantin den Store.

Det fanns en tid när även jag, en jude, trodde på kristendomen. Det var på den gamla goda tiden, då kristendomen ännu inte var etablerad, då kristendom och judendom ännu inte hade skilts åt, då judarna ännu åtnjöt de gamla romerska privilegierna och då ännu ingen etablerad kristen hade kommit på den briljanta idén att judarna och endast judarna bar skulden till Jesu korsfästelse och att det följaktligen var orättvist att inte alla judar också blev korsfästa. *'Eftersom en jude korsfästs måste alla judar korsfästas'* blev ett senare universellt stadfäst axiom, som varade ända fram till våra dagar inom civilisationens ledande stater. För resten så gäller det ännu idag i Ryssland och nästan alla arabiska länder.

Bladet vände sig år 325. Jag minns det så väl. Enligt vår tideräkning så börjar de svartaste tiderna omkring år 4000 efter världens skapelse, och Konstantin den stores regering inträffade i det femte millenniets första sekel. Jag har redan nämnt den gode Konstantin. Inget ont sagt om honom. Han var på alla sätt sin tids främsta personlighet. Men han var dum. Han fattade ingenting av den andliga världens realiteter, som är de enda som betyder något. Utan den andliga världen existerade inte den synliga. Konstantin var den förste som hävdade motsatsen. På sitt sätt var han den förste vulgärsocialisten.

Vi såg väldigt mycket upp till honom med förväntan och hopp under början av hans lysande bana. Han var ett militärt geni, en enastående ledarförmåga, alla soldater älskade honom och dyrkade honom, och han var värd hela världens tillgivenhet - tills han blev kejsare.

Vi trodde till och med i ett inspirerat ögonblick att han var Messias. Allt verkade så lovande; han var den förste tolerante och religiöse kejsaren på årtionden, samtidigt som han var lika duktig och stark som Diocletianus saknade han dennes religiösa blindhet, vi trodde faktiskt med de kristna att Konstantins uppstigande på tronen skulle bli inledningen till något av ett tusenårigt fredsrrike. Det blev naturligtvis inledningen till motsatsen.

Konstantins misstag var nämligen bara ett: han gjorde kristendomen till politik. Före honom var kristendomen enbart en oskyldig idealism som, liksom alla sanna idealismer i alla tider, hade det svårt med överlevandet, var hårt trängda och alltid ansatta och förföljda någonstans. Vem kunde annat än sympatisera med de kristna? Före Konstantin hade aldrig judarna någon kristen fiende eller de kristna någon judisk fiende. Jag talar nu generellt. Naturligtvis fanns det alltid individuella motsättningar, liksom det ännu idag ständigt förekommer bråk både kristna sinsemellan och judar sinsemellan. Men före Konstantin var kristendomen och judendomen likställda i samhället: de hade exakt samma sociala status. Men Konstantin upphöjde plötsligt den ena och tryckte ner den andra till bottennivå. Och den ojämna ställningen mellan dem varade till idag.

Jag tror inte Konstantin själv var medveten om vad han gjorde. Naturligtvis sympatiserade han med de kristna. Vilken mänska med moral kunde göra annat? Kristendomen har moraliskt aldrig stått så högt i kurs som den gjorde strax innan Konstantin etablerade den som statsreligion. Och det skulle han aldrig ha gjort.

Vi judars första reaktion var: "Och vi då?" Vi fick snart veta vad det skulle bli av oss. Konkiliet i Nicaea 325 blev världshistoriens största offentliga religiösa bankruttförklaring. Kristendomen berövades all prägel av andlighet, frihet och idealism i och med att den som statsreligion plötsligt blev världens viktigaste maktfaktor: på en natt totalsekulariserades hela urkristendomen och blev till ett förkrossande slagträ för cyniker, egoister, barbarer och demagoger att slå varandra med - på bekostnad av kristendomens sanna dygd och fromhetsideal. Nästan allt som togs upp på konciliet i Nicaea var av skändlig art. Evangelierna censurerades och ändrades för att bättre passa en mäktig statsreligion, det ena förbudet efter det andra mot alltjämt okorrumpierade idealismer trädde i hänsynslös kraft, världsjudendomen rycktes upp med rötterna i och med att den berövades all lagstadgad grund, och man diskuterade till och med om huruvida kvinnan var ett djur eller kunde ha en själ. Om den saken kan man tänka vad man vill, men att offentligt dra fram den på tapeten måste fördömas såsom höjden av allmänmänsklig omdömesbankrutt. Sådant diskuterar man bara inte så att kvinnor kan få nys om det.

Men slaget under bältet kom i och med att det blev förbjudet för någon att övergå till judendomen. Därmed spärrades världsjudendomen in i ghettot nästan för gott. Den försköts ur hela mänsklighetens gemenskap och tvangs leva på den inskränktaste självhushållning. Den tvangs till en ohygglig hopplös isolering som skulle vara i 1453 år, ända fram till Rousseaus och Voltaires bortgång, som var de sista som höll fördämningen för den franska revolutionen. Ingenting kunde hindra denna världskatastrof när Voltaire och Rousseau var borta, och paradoxalt nog blev denna världskatastrof, Frankrikes apokalyptiska undergång, inledningen till judendomens begynnande förlossning.

Men det kommer vi till senare. Vi sysslade med Konstantin. Han insåg nog själv med åren att han i att upphöja kristendomen till statsreligion endast hade lyckats sänka den till världens nivå och öppna alla väl bevakade portar till kristendomens ömtåliga byggnad för allsköns vidunder, fanatiker, korrumpierare, opportunisterna och brottslingar. Snart blev endast sådana ärkebiskopar och patriarker som slogs med de hårdaste medlen.

Inte minst i hans egen familj greps dess kristna nitälskare av det universella vanvettet och började förfölja varandra. Modern anklagade sonen Crispus för samma brott som Fedra inför Theseus anklagade Hippolytus för, och glömsk av Euripides' lärorika drama - han hade ju dragit ett streck över hela den hellenska kulturen - trodde Konstantin på sin gemål och lät avrätta sin äldsta son och tronarvinge, mest egentligen för att han fruktade för att tronarvingen vid trontillträdet skulle överge faderns verk och faderns stad och faderns religion, (precis som Peter den store fruktade att hans son Alexej skulle göra samma sak, vilket var motivet till hans avrättning av honom - historien upprepar sig alltid intill tjatighet). Allt detta gjorde i stället Julianus långt senare, och det gjorde han rätt i. Jag vet inte om Crispus verkligen hade tänkt göra något sådant, jag tror inte han var tillräckligt intelligent för det, och det skulle inte förvåna mig om Crispus till och med var oskyldig till någon sådan tanke. I varje fall avrättade Konstantin honom, liksom senare Ivan den förskräcklige avrättade sin äldste son och Peter den store sin. Alla var de oskyldiga och avrättades i den heliga ofelbara statsreligionens namn, som var den etablerade, officiella, anpassade och dogmatiskt uppstyltade kristendomen.

Naturligtvis kom det snart till gemene mans kännedom hur oskyldig Crispus hade varit och hur falskt Faustina, Konstantins fru, hade vittnat. För att rädda sitt eget ansikte måste då Konstantin även avrätta sin egen fru. Och han gjorde det.

Därmed hade den etablerade världskristendomen för första gången demonstrerat sin politiska och moraliska bankrutt. Och ändå gav ingen avkall på kristendomen. Den var en gång för alla hängd som en kvarnsten runt halsen på världsordningen, och världsordningen skulle få dras med den till sitt eget moraliska och politiska fördärv ända fram till upplysningsfilosofernas tid på 1700-talet.

Jag träffade Konstantin som en bruten gammal man. Hur ofta hade jag inte försökt komma i kontakt med honom tidigare! Jag hade skrivit brev till honom, stått i kö i veckor och väntat vid hans audiensport och lovats tillträde men aldrig fått det, jag hade försökt smyga mig in i hans palats men fångats och suttit inne i tre år som påföljd. Jag hade velat påvisa för honom hans enorma och fatala politiska dumdristighet, särskilt när det gällde statskristendomens utformning, men det syntes ju lång väg att jag var jude, och alla sådana hade officiellt och enligt den nya ensidigt kristna lagen mist all talan i samhället. För första gången erfor jag att vi judar i världens ögon hade blivit ett fördömt pariasläkte, och för världens skull ville jag få Konstantin att ändra sin inledning till en sådan utveckling och avstyra en sådan fatal dom över kulturvärlden. Men som sagt, allt var förgäves.

När jag fick se honom var allting för sent, och han var redan döende. Det var en slapp och slö fetlagd och pussig desillusionerad playboy och ingenting annat, och han led som ingen annan av leda. Som ung hade han varit den ypperste bland heroer, en gud för världen och mänskligheten att dyrka, en gudabenådad ledare för alla att blint följa och offra allt för. Jag fick se samme man för första gången som slapp och likgiltig, utbränd och degig, lika hårlös som den döende Casanova, lika förslappad, lika föraktlig, ett lika sinnligt kräk. Jag ville faktiskt kräkas när jag såg honom, ty så sjuk såg han ut. Alla hans ungdoms dygder hade han som etablerad kristen världshärskare dränkt i utsvävningar och orgier, ynglingar och älskarinnor, vinsupande och övermåttsfjärtande. Hans ungdoms skönhet och friskhet var ersatt av motsatsen, som alltför grällt skriade under krampaktigt påsmetade lager av smink som på en illusionsfull bordellmamma. Sin flint och finniga hjässa och smetiga sparsamma hårslamsor dolde han med en peruk som skulle föreställa en ynglingakalufs men som faktiskt var värre och äckligare än hans ynkliga hårrester. Den skulle föreställa blond men var vaxgul. Bara för att snabbt komma ifrån mitt

enbart obehagliga intryck av den helt fördärvade kejsaren, som genom att lyckas med allt hade misslyckats med allt, var jag fräck nog att inleda konversationen:

"Jag har försökt träffa er i tjugo år."

"Nu behöver ni inte längre frukta mig, ty nu har ni lyckats."

Jag kunde inte för mitt liv förstå vad han menade. Jag gapade faktiskt.

"Se inte så förvånad ut. Vad ni än har för negativt ärende kan ni nu lugnt framföra det, ty jag orkar inte straffa folk längre. Jag är nog straffad själv."

Jag började då förstå hur maktlös han redan var och hur sent jag hade nått till honom. Jag förstod att jag var för sent ute.

"Nå, vad vill ni?" sade han otåligt.

"Jag ville bara träffa er."

"Varför?"

"Jag trodde ni kunde göra något för historien."

"Och vad tror ni att jag har hållit på med att göra under mitt liv?"

"Misslyckats." Han såg med en egendomligt passiv min på mig. Efter en stund sade han:

"Ni har rätt." Jag höll andan och väntade på vad som skulle komma. Han infriade mina förväntningar.

"Vad har jag gjort under min levnad? Jag har byggt ett nytt Rom på bekostnad av det gamla. Jag har inlett en världshistorisk epok på bekostnad av historien och dess traditioner. Jag har grundat en ny religion på bekostnad av tusen års religiösa och kulturella traditioner och ansträngningar. Jag har byggt upp en ny värld och rivit ned alla gamla, och jag ångrar allt vad jag har gjort. Ty denna nya värld som jag har byggt är ful, ful, ful!"

Han skrek ut de sista orden. Efter en paus frågade han lågt: "Vem är ni?"

"En jude."

"Finns såna än?"

"De kommer alltid att finnas."

"För att komma för sent fram till stora män som jag och genom att påminna dem om deras misslyckanden leda dem rakaste vägen ner i graven? Vad vill ni egentligen?"

"Jag ville egentligen bara se er."

"Bra. Nu har ni sett mig. Nu kan ni gå. Berätta för era barnbarn att ni har sett mig."

"Jag har inga barnbarn."

"Berätta det för historien då! Och skräd inte sanningen! Säg, att även jag, trots allt, till slut även vågade säga sanningen!"

Jag hade ingenting mer att säga. Jag började dra mig ut därifrån. Men jag kände bakom mig hur hans blickar brände i mig. Jag undrar om han misstänkte något om vem jag var. Det har jag undrat om många.

Två veckor senare var han död. Och jag var en av de få som verkligen sörjde honom och beklagade hans bortgång. Hans folk var lika likgiltigt för honom som de innerst inne var för den nya etablerade statsreligionen, som alla måste bekänna sig till. Och en gång hade de varit lika entusiastiska för honom och hans person som för den då ännu inte etablerade urkristendomen.

Följetongen kommer att bjuda på skakande inblickar i ohyggliga historiska skeenden men även dramatiska och tillspetsade situationer och upplevelser av djupt mänskligt intresse.

Om den inte mottages väl av läsarna kan den lätt avbrytas.

Nästa avsnitt: Julianus avfällingen.

Det var uppåt 30 grader (28 september) och något för varmt. Nackdelen med detta var främst allsköns insekter, främst myggor. Efter några dagar på Balkan var jag mera myggbiten än under hela sommaren på landet i Finland.

Emellertid var doktor Sandy på det yppersta humör. Han stormtrivdes. Han framlade för mig genast ett förslag som han tog för givet att jag inte kunde tacka nej till. Han ville resa med mig längs nordkusten till Samsun och Trabzon och sedan över Kars och Van på tillbakavägen. Äntligen framstod denna möjlighet som genomförbar efter 6 års fåfänga försök och planeringar. Jag skulle få se Ararat och allt det vackraste okända i Turkiet. Jag behövde bara tacka ja och hänga med. Han skulle själv fixa allt. Det var hur enkelt som helst - bara raka spåret.

En gemensam vän till oss båda, Alistair från Skottland, hade redan rest och skulle vänta på oss i Trabzon. Efter tio månaders tvekan hade han bestämt sig och åkt. "Du har tvekat nu i sex år. Det är verkligen på tiden att vi åker," sade doktor Sandy.

Men jag var rädd för min svindel. Den var värre igen efter den balkanska natten, och i Bulgarien hade den gjort sig påmind varje morgon. Jag vågade inte försvinna långt österut i det vildaste Turkiets okändaste utkanter bland idel oberäkneliga kurder i ett sådant opålitligt tillstånd, då jag inte kunde känna mig säker på mig själv. Jag kände mig hopplöst handikappad.

Han försökte övertala mig. "Du reser tillsammans med en kvalificerad läkare. Bättre sällskap kan du inte få. Du är i fullkomlig säkerhet hela tiden."

Men jag kunde inte. Hälsan sade nej och manade mig till strängaste försiktighet. "Du går kanske miste om ditt livs chans," sade han, såg bekymrad ut, rynkade pannan och bad mig beskriva symptomen så ingående som möjligt.

När jag gjort det frågade jag honom vad han trodde att det var.

"Det kan vara ett antal olika saker, och antagligen är det flera kombinerade orsaker. Det kan vara för lågt blodtryck eller för högt, men för mig verkar du ha ett högst normalt blodtryck. Det kan också vara en form av alkoholallergi. Jag vet ju att du är överkänslig. Sådant blir vanligen värre med åren, och ofta leder det till att man inte längre tål alkohol. Man får helt enkelt dåligt ölsinne, och det försämras hela tiden. Det är ytterst beklagligt om det är detta som drabbat dig, ty det finns ingenting tråkigare än att vara nykter hela tiden. En annan möjlighet är att det är ett virus. Det finns ju så nyckfulla virus nu för tiden, och alla de konstigaste symptom brukar man hänföra till virus i brist på annan förklaring. En annan möjlighet skulle vara att du fått en hjärntumör, men det tror jag inte heller. Varför i all sin dar reser du bort hemifrån utan att undersöka dig först om du lider av sådana symptom?"

Därmed hade vår gemytliga samvaro kommit på en helt annan bog. Nu fick jag förklara mig och finna mig i hans intimaste utfrågningar.

"Och vad i all världen hände med ditt klassiska magsår? Försvann det bara 'så där'?" Han knäppte med fingrarna.

"Ja, den 23 juli."

"Vad hände den 23 juli?"

"Ingenting."

"Typiskt dig. Troligen försvinner din karbunkel i ögat och din svindel på precis samma sätt: plötsligt och utan förklaring."

"Låt oss hoppas det."

"Men då har du inte mig längre och lika beredd att ta dig till Trabzon och Kars."

Skulle han verkligen råda mig att resa så långt bort under rådande omständigheter? Han medgav att det kunde han som läkare inte göra.

"Men det är synd på det förbannat skapliga vädret," slöt han. "Men vad tror du själv att din yrsel beror på? Själv är bästa läkare, har jag alltid ansett, och ingen kan bättre känna sina symptom än patienten själv. Du är ju tämligen observant dessutom och bör bättre än någon annan kunna följa med vad som händer med din kropp. Vad tror du själv om möjligheterna jag har nämnt?"

Jag visste inte alls vad jag skulle tro. Kanske var det lågt blodtryck.

"Av lågt blodtryck svimmar man, men yrsel är snarare tecken på högt blodtryck. Dock finns det en annan möjlighet.

Det kan helt enkelt vara spänningar i nacken. Med åren får blodet svårare att tränga sig igenom nackens olika smala passager och sund, som blir mer svårnavigerbara för blodkropparna med åren. Prova med att gymnastisera nackmuskulerna några gånger varje dag. Vrid huvudet åt alla håll, upp och ner och av och an. Du sitter ju mest stilla när du arbetar, och då tenderar musklerna i nacken med åren att stelna och bli konstant spända, vilket kan påverka kontakten mellan hjärnan och kroppen negativt och främst balansen. Prova nu med att arbeta med nackmuskulerna." Han visade hur jag skulle röra huvudet. "Hörs det något?"

Det rasslade förfärligt, som om hela nackpartiet bara bestod av lossnade skruvar och kuggjul.

"Det är ett tecken. Prova den fysioterapin kontinuerligt. Det är kanske det enda som behövs."

Vi kom sedan in på mera kosmiska ämnen. I vanlig ordning diskuterade vi hela världen. Han tog mig med till ett nytt lunchställe, Hatay, som var billigare än de vanliga. Som klassiska skottar är ju doktor Sandy ett underverk av snålhet och ekonomi, och han älskar att komma undan billigare än nödvändigt. På Hatay hade vi en god enkel middag för 1,200,000 lira (21,60 kronor). Det var rimligt.

Det kändes märkligt att vara tillbaka i Konstantinopel precis 10 år efter mitt första besök. I princip hade ingenting förändrats. Den enda kännbara förändringen var, att vad som för 10 år sedan hade kostat 300 lira kostade nu 3 miljoner lira. Räkna ut den inflationen i procent.

Tiggarna hade försvunnit från gatorna eller åtminstone från den gamla centrala delen av staden, turistkvarteren, och man såg inte längre massivt beväpnade soldater i varje gathörn. Trafiken hade begåvats med trafikljus, och Istanbul hade fått sin spårvagn. Annars hade just ingenting förändrats.

Mitt vandrarhem hade byggts till, och som rumskamrat hade jag denna gång en ung belgare som studerade persiska. Han kunde redan skriva detta språk (med arabiska bokstäver) och förklarade dess svårighet för mig: språket är indoeuropeiskt men skrivs med arabiska bokstäver. Den persiska grammatiken är enkel och konsekvent men tyvärr uppblandad med mycket inlånad arabiska, vars grammatik perserna aldrig behärskat. Det är alltså ett indoeuropeiskt språk med logisk grammatik som korruperats av arabiska och en främmande arabisk grammatik som i förening med persiskan blivit rena hottentottiskan, ungefär som om man i svenska plötsligt skulle börja tvingas införliva finska uttryck, prepositioner och grammatiska ändelser. Alexander den Store var en skäligare erövrare av Persien än araberna.

Belgaren hade varit i Persien och blivit mycket imponerad av det iranska folket, deras vänlighet och generositet och deras mycket högt stående bildning. Jag har hört liknande utlåtanden från andra resenärer i Persien.

På natten kände vi av en liten jordbävning. Fastän den varade i nästan 20 sekunder var den mycket lindrig och kändes bara som en svag men tydlig skälvnings i hela huset. Jag vaknade strax innan och hade hunnit rusa ut i tid om den hade varit allvarlig.

När doktor Sandy och jag upprepade vår lunch på Hatay dagen efter frågade jag honom hur han upplevat den stora jordbävningen för en månad sedan.

"Jag märkte den knappt. Jag är van vid jordbävningar. De är oundvikliga runt hela östra Medelhavet. Man kommer aldrig undan dem. Efteråt framstår de som katastrofer, men ingen påtalar någonsin det faktum, att det alltid är fler människor som överlever jordbävningar än som omkommer i dem. Det här med jordbävningar överdrivs och dramatiseras alltid alldeles förskräckligt. Okay, några hotell rutschade ner i havet utan att gästerna var varnade för att sådant kunde hända, alla fuskbyggen kring östra Marmarasjön åkte dit, men det hade de ändå gjort förr eller senare, och lokala myndigheter hävdade att 20,000 hade dött för att få mera ersättning av staten fastän det bara var 15,000, men sådant hör jordbävningar till. Det är säkert mycket mera skador och korruptioner i samband med jordbävningar i Latinamerika, ty där får man sällan veta något av resultaten. Där ramlar bara bergen ner, och så är det färdigt med det. En gång lär hela staden Lima ha gått åt, men det har alla glömt nu, till och med i Latinamerika.

Då är det betydligt värre vad som händer i Indonesien på Öst-Timor."

Sålunda kom vi in på det ämnet. Han gav Amerika hela skulden.

"Det var USA:s utrikesminister Henry Kissinger som gav Indonesien klartecken till att ockupera och förtrycka Öst-Timor. Om hjärnan bakom det nidingsdådet var Kissinger själv eller president Nixon vill jag låta vara osagt, men amerikanskt var det och helt i enlighet med Amerikas utrikespolitik efter det andra världskriget."

Tydligen kom han in på ett av sina älsklingsämnen här, ty här följde nu en lång föreläsning.

(forts. i nästa nummer.)

Magsårsflykten, del 11.

Få passagerare reste mellan Patras och Brindisi. Fler och fler väljer att ta den nya rutten Patras-Ancona på 19 timmar. Ändå var det fullt ös ombord med vedervärdig disco och dunka-dunk hela natten. Inte ens i matsalen under middagen fick man vara i fred för detta omänskliga öronbedövande oväsen, som det är taget som norm att är det enda som folk kan dansa till. Som normal människa kunde jag bara reagera med panikslagen flykt från detta ihjälstressande terrorelement.

Två blonda norskor från Skien var mitt enda resällskap att tala om, men det var angenämt nog. Vädret förblev emellertid paralyserande kallt. Ett tag på eftermiddagen innan vi nådde Brindisi kunde man hoppa ut ur strumpor och skor, ta av sig kappan och njuta av en självvärmande sol för första gången i år på dessa mycket sydliga breddgrader, men det var snabbt övergående. I Brindisi gick solen i moln, och man frös i väntsalen på stationen.

Det värsta var emellertid att Gino's hade stängt. Det är en älsklingstradition att varje gång i Brindisi njuta av denna genuina trattorias speciella charm och deras mycket prisvärda menu, men desto större var chocken över att finna stället stängt. Kanske det bara var måndagsstängt. Låt oss verkligen hoppas det, ty deras ställe är oersättligt. Jag hänvisades i stället av ödet till Hongkong, en dubiös sylta med bara pizza och föga övertygande kinesiska versioner av spaghetti och lasagne. Det var bukfylla men inget riktigt kök.

Emellertid gick tågresan Brindisi-Sicilien smärtfritt den här gången: både ljuset och värmen fungerade på tåget hela natten. Endast vädret blev inte bättre. För första gången kom jag till Messinasundet i regn. Man kunde inte ens se Sicilien på andra sidan sundet.

Så snart jag var över började det emellertid klarna, och i Catania sken solen åtminstone delvis. Där mötte emellertid en annan kalldusch: Paolo hade flyttat från

staden till Rom utan att meddela sin nya adress. Alltså hade jag rest till Catania förgäves. Därigenom kunde jag inte heller kontakta Anna Humphries i Catania. Hon kanske inte heller fanns kvar.

Varje halvtimme ringde jag till Palermo utan att få svar. Nino svarade bara med sin automatiska sekreterare. Jag kunde bara meddela när jag skulle komma och hoppas på tur. Till slut svarade Domenico, Paolas son, i deras hus. Äntligen en mänsklig kontakt! Jag var räddad.

Det är det absolut nödvändigaste av allt på alla resor: den mänskliga kontakten. Får man bara den är man genast omgiven av vänner och öppnar sig alla dörrar för en. Får man den inte duger man inte till annat som resenär än att sitta på rummet och supa, som många turister gör. De ger sig aldrig chansen och tar aldrig chansen och introverterar totalt, så att hela deras resa blir en snedtripp.

Som reskamrater på tåget hade jag en tysk med sin finländska flickvän, men de var inte särskilt kommunikativa. De hade bara uppmärksamhet för varandra, och ingen annan tycktes existera för dem. Det var synd, ty hon var finlandssvenska och studerade vid Åbo. Jag hade gärna talat mycket med henne, men hur kunde jag göra det utan att väcka tyskens svartsjuka och få honom att känna sig trampad på tårna? Detta var ju dessutom mitt på Sicilien, där den minsta lilla svartsjuka kan ta sig de mest oförutsägbara kraftuttryck med splatter och allt möjligt.

Då hade jag bättre sällskap genom Daphne du Maurier och hennes fantastiska novell "*Monte Verità*", en svindlande bestickande fantasihistoria om uråldrigt klosterväsen i Italiens svåråtkomligaste berg. Inte konstigt att Laila Roth bekänner henne som sin mästarinna och absoluta föregångsexempel. Lever Daphne ännu? Hon har skrivit romaner sedan 20-talet genom hela seklet och är tämligen underskattad utom av Hitchcock, som filmat både "Rebecca", "Värdshuset Jamaica" och "Fåglarna", tre av hennes många mästerverk.

Nino mötte mig vid tåget. Det hade han aldrig gjort förut. Vi tillbringade hela kvällen tillsammans och diskuterade allt: bomberna i Turkiet, kriget i Jugoslavien, knarkhundarna på varenda tågstation i hela Italien, den illegala invandringen, (det kommer hundratals flyktingar till Italien varje dag på illegal väg genom smugglare, som behandlar dem som djur,) politiken, (Bossi och Berlusconi,) och resor. Nino vill gärna komma till Finland i sommar, men tyvärr hade hans Sydafrikaresa under julen inhiberats på grund av osäkerheten i afrikanskt kontinentalflyg. Om turerna med afrikanska flygbolag hade Manuel i Konstantinopel berättat en del raffiga skrönor. Jag visste vad problemen med senegalesiska, gabonesiska, beninesiska, zimbabwesiska och andra afrikanska nationalflygbolag handlade om. Nino hade gjort klokt i att avbeställa en sådan resa innan han konfronterades med problemen.

(forts. i nästa nummer.)

Den omöjliga resan till Leh, del 10: Olyckor vid Zoji La.

Dagen var underbart vacker igen. Med upp mot Zoji La följde Dave och Joel, Lucy och Veronica utom Shokar och min guide Jahveed. Återigen samma spänning inför situationen på andra sidan passet - skulle proppen ha löst sig? Igår hade det hetat att stridigheterna avtagit, men det var omöjligt att veta säkert.

När vi kom fram visade sig situationen vara värre än någonsin - stridigheterna hade blossat upp igen. Journalister hade förbjudits besöka stridslinjerna, och till och med militärkonvojer hade fastnat på vägen. Allt var värre än någonsin och den här gången fullständigt hopplöst.

Det enda att göra var det bästa av saken. Förra gången hade Dave och jag råkat ut för regn uppe vid glaciären, men idag (den 16 maj) var vädret underbart. Vi gick

upp alla fem till glaciären och hade världens skönhetsupplevelser, och därefter fortsatte Dave, jag och Joel upp för glaciären mot vattenfallet. Joel var helt återställd efter gårdagens omfattande magproblem. Vi kom upp till vattenfallet, men när vi skulle vända ner igen kom en stor sten nedramlande rakt ovanifrån, typiskt just en sådan lösryckt sten som kan utlösa bergsskred och som inte tvekar inför att till exempel krossa skallar: många har dött av sådant. Nu krossades ingen av oss, och stenen förblev helt ensam i sin rullning, men det gick inte att undvika den helt och hållet. Min högra hand blev under den, och det var med största svårighet jag lyckades undvika att bli meddragen i ett litet jordskred. Både Joel och Dave klarade sig helt, men min högra hand var hopplöst paralyserad och alldeles obrukbar. Långsamt tog vi oss ner utan fler missöden.

Vägen tillbaka till Sonamarg var lång. Lucy och Veronica anlidade ponnyhästar, och när vi kom fram visade det sig att jeepen inte var där. Den hade stannat halvvägs upp mot glaciären, där Jahveed rest mitt tält. De andra ville inte gå tillbaka dit mera, så jag begav mig ensam på jakt efter vår jeep och vårt tält.

Jag mötte jeepen på väg ner, och allt löste sig. Jahveed tog väl hand om mig, och min hand återvände sakta till livet genom flitig massage. Ingenting var brutet tack och lov, men den hade två präktiga svullnader att uppvisa utom diverse inre och yttre blödningar. Även vänstra handen, högra fotens två minsta tår, hela högra armbågen och jackan var skadade, vars ärm var helt uppriven. Lyckligtvis kunde jag dock fortfarande skriva om än ack så oläsligt. Men Zoji La var stängt för oss. Man räknade med att passet kunde öppnas om sex dagar, och så länge kunde jag inte vänta.

Det visade sig att flera andra var i samma situation. Vi var tre grupper av tältare med respektive 5, 3 och ett tält. Vårt var det enskilda, i vilket vi sov tre personer: Jahveed, hans vän Faruk från bergen och jag.

I gruppen om tre tält bodde ett tyskt par, en japan-amerikan och deras guide, som visste mycket om Jesus aktiviteter i Kashmir. Jesus synes ha varit särskilt aktiv i Yusmarg inte långt från Gulmarg, och Bandipur vid Kashmirs största sjö väster om Srinagar har även en del minnesmärken, fotavtryck med mera. Bandipur hade varit stängt för utländska besökare ännu senaste år, men i år var det tillgängligt.

I gruppen om fem tält bodde en större grupp israeler, som hade förlorat sitt soppkök, varför vi lämnade dem litet av vår utrustning.

Jahveed levde bara för trekking. Det var hans hela liv. Uppe i bergen levde han sitt enda riktiga liv, och han visste allt om terrängen, hemliga pass och vägar och okända dalar med ljuvliga sjöar. Måndag den 17 maj skulle vi ännu en gång ta upp kampen med förhållandena kring det hopplösa fallet Zoji La.

Han anförtrodde mig Faruk, som skulle bära min packning. Jag avstod från allt utom mitt skrivblock och en karta. Utöver detta bar han bara min lunch: några potatisar, några grönsaker, litet stekt kött. I Sonamarg pauserade vi för en kopp te, och folket där trodde inte att vi skulle kunna nå upp till Zoji La. Vi inköpte även en vattenflaska, och så bar det iväg.

Faruk begick genast det fundamentalaste av alla misstag: han ställde frågor till polisen. Efter mycket köpsläende fick vi tillstånd att vandra uppåt 2_ timme, men egentligen var det förbjudet: Faruk gav polismästaren 100 rupier för att smörja honom.

Så vi vandrade upp mot Zoji La. Efter bara 45 minuter nådde vi Sarbal, en tredjedel av vägen upp mot passet, där vi stoppades av militärer och förbjöds att fortsätta vidare. Översten var mycket vänlig, artig och beklagande och försäkrade att vägen skulle vara öppen den 28 maj om elva dagar. För oss var det bara att vända om igen. Några ord extra med översten förvissade mig om att man kunde diskutera saken vidare med honom, och jag beslöt att återvända till honom senare.

På vägen ner mötte vi i Sonamarg återigen andra människor med samma problem. Huvudpersonen var amerikan och hette Elijah och sökte efter partners för riskfyllda företag, då hans egen ende polare inte ville försöka något ensam med honom. Han och jag var helt överens om att vägra acceptera sakernas tillstånd som de var. Vi beslöt där och då att följande morgon klockan nio ta i tu med saken.

(forts. i nästa nummer.)

Nya vägar i Indien, del 15.

Tillbaka i Phudong gick jag till det stora klostret. Utanför spelade ett tjugotal mycket unga munkar (5-13 år) volleyboll och cricket. De ville prompt att jag skulle delta, men jag måste skylla på min ena trasiga sandal. Inne i templet satt de stora munkarna och mässade och slog på trummor i högtidlig domedagsstämning från det hemliga svarta rummet. Templet var låst utifrån med hänglås, men när jag kom och visade mig kom det snart en ung munk och låste upp för mig. Det var ett sannskyldigt nöje att kröna denna fullkomligt underbara dag med resans första besök i ett riktigt tibetanskt tempel.

Kvällen förflöt under festmåltid och i glad samvaro med mina vänner och hotellets gäster. En hel del var fulla. Det förekommer inga alkoholrestriktioner i Sikkim. Är man full i Indien blir man tagen av polisen och satt i fyllecell, men i Sikkim är detta omöjligt. Där blev man omfamnad och kringrand av hjärteutgjutelser och intima tillgivenhetsyttringar från alla Phudongs glada drinkare, och avskedsstämningen hade inte kunnat bli bättre.

Följande dag efter nio timmars sömn vaknade man upp till bländande solsken. Vad annars när man skulle lämna resans kanske vackraste landskap?

Ej heller ville Phudong lämna mig. När jag tog jeepen klockan 7 upptäckte jag snart att jag glömt att lämna tillbaka hotellrumsnyckeln. Jag hade kommit så långt som till klostret. Det var bara att stiga av och gå tillbaka.

Onghel blev förtjust, och i väntan på nästa jeep diskuterade vi ortens träd. Körsbärsträden stod i blom och skulle bära frukt om en månad. (Detta var i november.) De har också gigantiska julrosträd med exakt samma blommor som vår julros, som är lika vackra som Bougainvilleans men enbart knallröda.

Gangtok var fullt av stök och avgaser. Jag försökte kvickt få ett fordon därifrån till Pemayangtse, men det visade sig svårt. Ingen visste riktigt om vägen var öppen eller blockerad. En taxiförare erbjöd sig att köra mig dit för 1400 rupier, en annan för 1200. Till slut fick jag veta att en reguljär jeep skulle köra dit klockan ett. Priset skulle vara 110 rupier, jag skulle ha tre timmars väntetid och vara framme i Pelling efter skymningen. Jag beslöt att hellre återvända till Darjeeling genast och försöka nå Pemayangtse därifrån, vilket skulle vara närmare.

Kanske det var ett misstag. Joanna hade ännu inte kommit tillbaka från sin tredagars-utflykt till Rimbik, och sovsalen i Shamrock stank av gammal svett, man slog ideligen huvudet i taket och fick ingen ro till att läsa eller skriva. Men Mammy var mycket underhållande på kvällen.

Hon såg på en gräslig film om indiska satanister och berättade samtidigt härresande historier för mig om vad heliga gudsmän (Sadhus) kunde ha för sig i Indien. Ej sällan sysslade de med våldtäkt, lurendrejerier, stöld och mord. Vid Ayodhya blev 19 Sadhus gripna för alla dessa brott. I Varanasi fanns det ett mycket populärt hotell för rika pilgrimer, som tog in där och försvann. Den tionde som försvann var en rik köpman från Madras, som meddelade sin bror var han bodde och stämde träff med en affärsbekant där. Kollegan kom, men köpmannen var försvunnen. Då han förblev försvunnen gick kollegan till polisen.

I detta hotell fanns det i källaren ett låst rum. "Vad finns det där inne?" frågade polisen. "Bara en vattentank," var svaret. Polisen tog sig in och fann mycket riktigt en vattentank. Lyckligtvis nöjde sig polisen inte med detta utan sökte vidare och fann under tanken en brunn. Ingen kunde gå i närheten av den brunnen för stankens skull. Till slut kunde saneringen av stället bara ske med hjälp av några mycket berusade och omtöcknade kastlösa, "parias", som ur brunnen lyckades bärga tio lik i olika grader av upplösningstillstånd. Av somliga återstod endast skelett och lösa köttslamsor. Men inte en insekt fanns i brunnen. Ägarna-mördarna hade noga hållit stället desinficerat mest genom salt. Av dessa tio mördade rika pilgrimer hade ägarna till hotellet stulit sammanlagt lika många miljoner rupier. Detta var motivet till deras heliga dåd.

En ung engelska kom i klorna på en Sadhu veckan innan hon skulle resa hem. Hon organiserade sin hemresa och hann skicka iväg bagaget och få sin biljett bekräftad, när den helige Sadhun tog ifrån henne hennes pass. "Varför har du tagit mitt pass?" frågade hon, varpå han låste in henne. Hon försökte skrika ut åt gatan till förbipasserande och be dem hämta polisen, men ingen hämtade polisen. Sadhun var ju känd och respekterad, och Sadhus är ju heliga. Till slut mördade han henne dagen före hennes hemresa. Därefter försvann han. Motiv okänt, troligen bara svartsjuka. Polisen letar ännu efter honom.

Kort sagt, Sadhus är inte alltid så roliga eller fullt så heliga som alla tror.

Hon varnade mig för att resa ensam i Bihar till Buddhagaya. Likväl ser jag inget alternativ till att göra just detta.

(forts. i nästa nummer.)

Vindhästen.

'Vindhästen' är den tibetansk-buddhistiska bönevimpeln, en liten flagga med tryckta böner på, som hängs ut i vinden för att dess färgglada böner skall sväva ut och föra sitt budskap över hela världen. Man ser dem överallt i hela Himalaya, och så fort man ser dem vet man att det finns tibetanska buddhister i närheten. Det är alltid en glädje att se dem, ej endast för att de är så färgglada och dekorativa, utan även för att man vet hur positiva de är med sina glada budskap.

'Vindhästen' är även namnet på den första tibetanska spelfilmen. Den har filmats utanför Tibet med i huvudsak tibetanska skådespelare, men även kinesiska skådespelare förekommer, och båda språken talas. Den berättar om aktuella förhållanden i Tibet under den kinesiska ockupationen. Dolkar är en ung framgångsrik tibetansk sångerska, som väcker positivt gehör hos kineserna. En kines blir hennes älskare, och han vill hjälpa henne med hennes karriär, så att hon skall få sjunga i media över hela Kina. Han ser till att hon blir upptäckt av en hög kinesisk kommunist, och därmed är hennes lycka gjord.

Samtidigt hemsöks ett nunnekloster av en poliskår, som beslagtar alla klostrets bilder på Dalai Lama. En nunna ertappas med att ha gömt undan en bild på Dalai Lama. Hon får en hård upptuktelse, men detta meningslösa förtryck går henne så djupt till sinnes, att hon tillsammans med två andra nunnor på Barkhor helt spontant genomför en demonstration och ropar ut "*Free Tibet!*" Genast kommer kinesiska politruker från ingenstans och griper de tre nunnorna. De förs till Drapchi-fängelset, kinesernas Gestapo-högkvarter, där de försvinner. Samma kväll ringer en fängelsevakt till nunnans familj och ber dem komma och hämta henne. Hon är medvetslös och svårt skadad. Kineserna vill bli av med henne innan hon dör.

Hon är kusin till Dolkar, och det är Dolkars familj som får ta hand om henne. Hon och Dolkar har haft en gemensam barndom, och Dolkar minns nostalgiskt den ljuva tiden innan kineserna kom och vände upp och ner på hela deras idylliska tillvaro. Samma kväll skall hon sjunga i etern i TV. Hon ställer upp, men när hon skall börja kan hon inte få ett ljud över läpparna. Hon kan inte längre sjunga Maos pris och ära och andra sånger till det kinesiska kommunistpartiets och dess befrielsearmés eviga lov.

Därmed blir hon misstänkt av partiet, och de utspionerar hennes familjeförhållanden. Samtidigt har hennes kusin den skadade nunnan lyckats berätta sin historia, hur hon blev misshandlad i fångelset, hur hon vädjade till den tibetanska vakten och påtalade för honom att de var av samma blod och att de därför egentligen tänkte samma sak om kineserna, varpå han nästan slagit ihjäl henne med ett järnrör i huvudet.

Dolkars bror, en missnöjd dagdrivare, har under tiden fått kontakt med några västerländska turister, av vilka en flicka kan tala tibetanska. De lyckas få henne med sin videokamera till hemmet, och hon filmar nunnan och får henne att berätta sina upplevelser i videon.

Men kinesernas kameror har uppfångat broderns samröre med turisten. När flickan skall lämna Tibet beslagtas hennes kamera. Nunnan dör av sina skador, men familjen är inte dummare än att de är mycket medvetna om att hela deras tillvaro är hotad: det kan bli razzia när som helst. De beslutar därför samtliga, Dolkar med, att fly till sin hemby långt i väster.

Precis när de har lämnat hemmet genomför kineserna en grundlig razzia. Familjen är räddad, men de kan aldrig mer återvända till Lhasa, Dolkars karriär är inte att tänka på, och även hennes kinesiska älskare är komprometterad och hans liv och karriär förstörda. Och nunnan är död.

Den amerikanska turistens videofilm får hon aldrig med sig ut ur landet, men hon kan ta med sig historien.

Filmen är mycket primitivt gjord, den distribueras endast på videofilm, den tekniska kvalitén är klart undermålig, men ändå är den gripande och levande och framför allt dramatisk. Den återspeglar inte bara tibetanernas betryckta ställning i Tibet utan får även fram hur kineser har det där och till och med hur tibetaner bär sig åt som är i kinesernas tjänst. Prägeln är närmast dokumentär, vilket bara höjer och levandegör ännu mera den ytterst realistiska dramatiken.

Nästa nummer utkommer troligen inte förrän i maj,
då vi planerar att vara bortresta under hela april.

Fritänkaren är ingen dussinblaska. Den vanligaste ursäkten man hör från folk som inte vill prenumerera är, att de har så mycket annat som de ändå inte hinner läsa. Lägg då det andra åt sidan, som ni ändå inte hinner läsa, och ägna er åt Fritänkaren, som då är mera läsvärd. Framför allt anses Fritänkaren rekommendabel som exemplarisk tidskrift när det gäller det svenska språket och ren allmänbildning. Den är verkligen värd att ta vara på, ty en sådan unik tidskrift vet man aldrig hur länge den kan få fortsätta.

Göteborg 10 mars 2000.